

Kostymérka Hana Soukupová ušila troje šaty podle návrhů Lisy Mikové, roz. Lichtensternové. Dvoje šaty jsou určeny na vycházky nebo do kanceláře, bílé šaty s ručně malovanými proužky se hodí pro letní slavnosti.

ŠATY SNŮ

Trojici šatů navrhla ještě před válkou. Kvůli zranění z lágru však módu musela vzdát. Po desítkách let plní Lidové noviny sen Lisy Mikové. Podle jejích kreseb jsme nechali modely ušít a nafotit, aby ve svých pětadevadesáti konečně šaty viděla hotové. Tady je její příběh.

Text: **Judita Matyášová**
Foto: **Petr Kozlík**

Když se psal rok 1938, bylo Lise, tehdy ještě Lichtensternové, šestnáct. Jako spousta mladých dívek žila filmem a bavila ji móda. Po otci zdědila talent na kreslení a od maminky si půjčovala módní časopisy, ze kterých si obkreslovala siluety a vymýšlela k nim stříhy a barevné doplňky. Rodiče ji tedy přihlásili do školy pro módní návrhářky, kde se učila u tehdejší československé módní špičky – zkušenosti jí předávaly švadleny ze slavného salonu Hany Podolské, kde si nechávala šít pražská smetánka včetně filmové hvězdy Adiny Mandlové či automobilové závodnice Elišky Junkové.

Talentovaná Lisa snila o vlastní kariéře módní návrhářky, ke které měla zdárně našlápnuto. Už brzy mohla sehnat práci ve vyhlášeném salonu nebo si pomalu začít budovat svou vlastní značku. „Moc se mi líbí, jak dokázala zkombinovat barvy, je vidět, že měla velmi dobrý cit pro detail,“ říká historička z Uměleckoprůmyslového muzea Eva Uchalová. „Je obdivuhodné, že to řemeslo zvládla už takhle mladá. Myslím, že kdyby nemusela opustit školu, protože byla Židovka, určitě by se prosadila jako návrhářka.“

Jenže tenhle dívčí sen skončil dříve, než vůbec začal. V roce 1942 byla deportována do Terezína, pak Osvětim a pracovní lágr, kde si poranila ruku tak, že už nikdy nemohla psát,

natož kreslit. S navrhováním a šitím byl rázem konec. Místo slibné dráhy módní návrhářky jí zbyly jen papíry s desítkami raných návrhů, které však celý život pečlivě uchovávala.

Teprve ve svých pětadevadesáti se, nyní už coby Lisa Miková, konečně dočká a tři své předválečné kresby díky Lidovým novinám uvidí převedené do skutečných šatů.

Jak to celé bylo

Tenhle příběh začíná jako mnoho jiných. Vypráví o židovské rodině, která žila v předválečné Praze a nevěřila, že by se nacistům mohlo podařit zničení demokratického Československa. Lichtensternovi bydleli u Národní třídy, jejich jediná dcera Lisa se narodila v roce 1922.

„Byli jsme naprosto neortodoxní rodina, do synagogy jsem s rodiči chodila jen párkrát do roka,“ vzpomíná dnes Lisa. Žili bezstarostně, jezdili na prázdniny do Rakouska nebo do Itálie. Idylka však v roce 1938 skončila. Do Prahy přijížděli židovští uprchlíci z Německa, kteří v anonymní metropoli hledali úkryt před řáděním nacistů a u Lichtensternů mohli přenocovat nebo zůstat alespoň pár hodin. Šestnáctiletá Lisa poslouchala večerní hovory rodičů a dramatické příběhy nově příchozích.

„Strašně jsme je litovali. Každý den chodili stát frontu na různé ambasády. Snažili se získat vízum do jakékoliv země, která ještě přijímala

KDE SE LISA UČILA

Vilém Rotter (1903–1978) pocházel z Brna, koncem 20. let odjel do Paříže, kde pracoval jako designér. Po návratu do Československa založil Ateliér Viléma Rottera, který sídlil v Paláci Lucerna. Součástí Rotterovy firmy byla také škola, kde se vyučoval grafický design a módní návrhářství. Do školy pravidelně docházely švadleny ze salonu Hany Podolské a konzultovaly se studentkami návrhy. Zakladatelkou tohoto renomovaného salonu byla Jana (Johanna) Podolská, rozená Vošahlíková, která od roku 1915 měla firmu v Paláci Lucerna. Začátkem 30. let se přestěhovala do Jungmannovy ulice č. 34. Salon si oblíbily zákaznice z celého Československa, patřila mezi ně například herečka Adina Mandlová, pěvkyně Jarmila Novotná či první dáma Hana Benešová. Úspěchy salonu byly založeny na vysoké kvalitě krejčovské práce, luxusních dovážených materiálech a znalosti módních trendů.

Návrh a výsledný model. Kresba vlevo ukazuje vycházkové šaty, jak si je koncem třicátých let 20. století představovala Lisa Lichtensternová. Na fotografii na protější straně ušité podle jejího náčrtu.

Židy. Jedna německá rodina říkala, že prý jedou do Jižní Afriky. O tři roky později jsme si na ně vzpomněli a napadlo nás: Kdybychom věděli, kde jsou, snad by nám pomohli..." vzpomíná.

V létě 1938 jela s rodiči do Švýcarska. Bydleli v hotelu, kde byl na pár dnů bratr Sigmunda Freuda Alexander. Když slyšel, že jsou z Československa, optal se, jaké mají plány. Lisin tatí-

nek řekl, že se rozhodně vrátí do Prahy – přeci neopustí zemi, kde jeho rodina po generace žila. Lichtensternovi přijeli v září domů a bylo jim jasné, že se situace zhoršuje každým dnem. Rozhodli se, že pošlou dceru ke známým do Záhřebu. Otec už tentokrát neváhal: prostě pojede a konec diskuse! Zůstane týden u známých a potom k příbuzným do Anglie. Lisa však nikam nechtěla, nejradši by zůstala doma, kde přeci měla kamarády. Známým v Záhřebu posléze namluvila, že dostala dopis od rodičů, prý už je v Praze klid, takže se může vrátit. Tahle malá velká lež jí navždy změnila život.

„Když jsem přišla domů, otec mi dal první facku v životě a řekl: ‚Teď jsi všechno zkazila!‘ Později mi došlo, že to byla hloupost, jenže mi tenkrát bylo šestnáct,“ vzpomíná na rozhodující okamžik svého života.

Budu jako Podolská!

Zpátky mezi gymnazisty už se Lisa nevrátila, otec ji zapsal do jazykové školy, učila se anglicky, francouzsky i španělsky. A pak se čekalo, co bude. Rodinnou firmu zabavil Němec, otec vyhodil a vzápětí povolal zpět, protože si nevěděl rady. Lisa mezitím začínala nanovo. V říjnu 1938 šla poprvé do firmy Viléma Rottera, která sídlila v Paláci Lucerna. Od počátku 30. let dělal reklamní kampaně pro Škodu nebo Lucernu. Důležitou klientelu získal také v umělecké komunitě: jeho grafici navrhli plakáty pro Osvobozené divadlo a pro filmy Vlasty Buriana. Rotterova firma sídlila pár ulic od slavného

» Moc se mi líbí, jak dokázala zkombinovat barvy, je vidět, že měla velmi dobrý cit pro detail. <<

módního salonu Hany Podolské, kde nakupovala róby Adina Mandlová nebo pěvkyně Jarmila Novotná.

Kromě svého podniku založil Rotter také školu, kde se od roku 1934 vyučovala reklamní grafika a módní návrhářství a její studenti přímo spolupracovali s Podolskou. A právě tuhle školu začala Lisa navštěvovat.

„Můj otec vždycky báječně kreslil a moje maminka měla předplacené všechny možné módní časopisy, třeba pařížský Jardin des modes. Takže móda a kreslení, to mě bavilo,“ vzpomíná dnes. „Vymýšlela jsem si různé střihy nebo barevné kombinace, vždycky jsem si obkreslila siluetu modelky z časopisu. Otec rozhodl, že mě zapíše do Rotterovy školy. Já jsem si vyzkoušela všechno možné, hlavně jak se kreslí figura. Nejvíc nás naučil Emil Kotrba, on vždycky kouknul na naše návrhy a povídá: Však to nemá ani prsa, ani zadek!“

Každý den nové kouzlo, každý den nová silueta dívky, která má štíhlý pas, klobouček, rukavičky, dokonale sladěné doplňky. Zelenkavá na šaty do kanceláře a starorůžová na odpolední garden party. Lisa kreslila a malovala ve škole i doma. Navrhovala šaty pro sebe i pro maminku, která měla nejradši sportovní styl. Sama však zatím nešila, své návrhy ve škole ukazovala švadlenám, jež u nich vyučovaly, a ty už věděly, jak z kreseb vykouzlit šaty.

„Prohlížely si moje návrhy a vysvětlovaly mi, že nestačí jen namalovat modelku v šatech, ale musím taky uvažovat prakticky, aby je bylo možné ušít. Když začínáte, prostě nevíte, jak co funguje. Potřebujete pochopit rozdíly v materiálech, jak vzít míry, jak nastříhat látku. Je toho

Za poskytnutí prostor k fotografování ve Winteritzově vile děkujeme Davidu Cysařovi.

spoustu, ale třeba se to brzy naučím a budu jako Podolská!“ vzpomíná Lisa.

Konec snění

Talentovaná začínající návrhářka by se naučila mnohem víc a postupně by věděla, jak zdokonalit své návrhy. Na kariéru však musela zapomenout, protože spolu s ostatními židovskými spolužačkami dostala zákaz navštěvovat i tuto školu. Změna nastala také ve vedení firmy – Vilém Rotter uprchl před okupací do Anglie, kde byl pak v letech 1940 až 1945 členem RAF. Lisin učitel Kotrba se přesto rozhodl, že židovské žačky bude učit ve svém ateliéru na Letné.

„Pokračovaly jsme dál, ale už to trvalo jen pár týdnů. Pak ho někdo udal, a tak to skončilo. A po válce ho někdo udal podruhé, že prý spolupracoval s Němci, jen proto, že nosil rajtky. Šla jsem pro něj svědčit k lidovému soud,“ říká Lisa.

Desítky pestrobarevných návrhů kostýmků a večerních šatů si schovala do šuplíku. Móda teď musela stranou, neboť přišly mnohem důležitější starosti. Na shánění víza do Jižní Afriky už bylo pozdě. Zbývalo jen čekat, dorazí předvolání do transportu. To přišlo jednoho lednového rána roku 1942, kdy její rodiče museli odevzdat klíče od bytu v centru Prahy. Lisa ještě stihla odnést návrhy ke kamarádce. A pak ji čekala cesta do Terezína a dva roky živoření v tamním ghettu. Pracovala v terezínském projektantské kanceláři, kde sice dál kreslila, jenže už to nebyly elegantní róby, nýbrž výkresy pro správu ghetta. Sblížila se tehdy s kolegou Františkem Mautnerem, s nímž si ráda povídala, kdykoliv měli volnou chvíli. Do Terezína přijel už v první skupině, která připravovala město na tisíce vězňů, a díky tomu byl „chráněný“ – on ani jeho rodina nemuseli do transportu. V ghettu se nakonec vzali. Z jejich svatby se stala příležitost, aby se zase sešla celá rodina. Matky přinesly pár krajíčků chleba a hrnky s bylinkovým čajem. Taková byla svatební hostina v terezínském ghettu.

Sama v lágru

V září 1943 dostali Lisini rodiče předvolání do transportu. I když se František snažil vyjednat pro ně výjimku, nepodařilo se to. A tak jednadvacetiletá mladá paní požádala, aby mohli jet s nimi, ale povolení nedostala. Rodiče odjeli a Lisa myslela na jejich společné přání: „Po válce se všichni sejdeme u tetičky. Přeci už tohle nemůže dlouho trvat?“ Jednoho dne od nich konečně přišel vzkaz: pár německých slov a razítko Birkenau.

„Birke jsou přeci blížky... Tenkrát jsme netušili, že to znamená Osvětim-Birkenau. Němci je donutili napsat tyhle vzkazy, pak je zabili a lístky antedatovali,“ popisuje pamětnice.

Koncem září 1944 musel odjet i Lisin manžel. O dva dny později se sama přihlásila do transportu a věřila, že se znovu setkají. Odvezli ji do osvětimského koncentráku, kde však byla tři týdny. Dozorci ji spolu s dalšími ženami vybrali na práci v Německu, a tak znovu putovala vlakem, tentokrát do Freibergu u Drážďan, kde dělala dvanáct hodin denně v montovně letadel. Při práci s kladivem si poranila ruku, bolest se stupňovala, ale musela ji vydržet. Léky ani odborné ošetření prostě nebylo.

V dubnu 1945 už Lisa zase seděla ve vlaku. „Myslela jsem si: Co s námi bude? Němci nás nenechají žít... Ve vagoněch bylo pět těhotných, jedna dokonce porodila před odjezdem a další děti se narodily cestou. Jely jsme čtrnáct dní, nikdo nevěděl, kam nás vezou. Zastavili jsme v Horní Bříze u Plzně – a tam se stalo něco neuvěřitelného: nádražáci nám přinesli jídlo,“ říká. Stejnou vzpomínku má i Hana Hnátová, sestra spisovatele Arnošta Lustiga, která jela v totéž vlaku jako Lisa, která přežila poslední válečné dny v koncentračním táboře v Mauthausenu v severním Rakousku. Konečně se mohla vrátit domů – plná naděje, ale zároveň obav: Kdo z jejích blízkých se vrátí? Kdo přijde k tetičce? Tři dny po jejím příjezdu se otevřely dveře, ve kterých stál její manžel František.

Manželé se rozhodli začít znovu, na všechno zlé zapomenout. Nejdříve si změnili jméno, takže už nebyli Mautnerovi, ale Míkovi. „Můj muž byl vodohospodář, takže šel na techniku. Já jsem se byla zeptat v Rotterově škole, jestli by mi dali vysvědčení. Řekli mi: ‚Jé, ty ses vrátila! Nechtěla bys tady pracovat jako asistentka?‘ To víte, že jsem chtěla, ale ta moje poraněná ruka

Foto Richard Cortés, archiv L. M.

CO BUDE S ŠATY

Trojice šatů bude nabídnuta v aukci na módní přehlídce projektu Elegantní Česko nazvané Kostým – nejlepší přítel ženy. Akce proběhne 23. června v Praze. Podrobnosti najdete na facebookové stránce Elegantní Česko. Vytvářecí cena za jedny šaty bude 10 tisíc korun. Výtěžek bude věnován neziskové organizaci Post Bellum – Paměť národa, která dokumentuje osudy pamětníků v Česku i v zahraničí, vydává jejich vzpomínky a organizuje vzdělávací programy pro mladé lidi. Cílem Elegantního Česka a Paměti národa bude dokumentovat část zapomenutého dědictví v oblasti módy a řemesel.

už se nikdy nezahojila. Možná kdybych měla peníze, dalo by se to operovat, ale my jsme neměli skoro nic, na operaci jsem mohla zapomenout. Stěžím se, že jsem udržela tužku v ruce, natož abych mohla malovat jako před válkou,“ vzpomíná Lisa na konec svého snu o práci v módní branži.

Jenže smutným dnům ani po válce nebyl konec. Manžel František se doma ohřál jen pár týdnů a pak dostal povolávací rozkaz. Po pěti letech v lágru vážil čtyřicet kilo, přesto musel na půl roku na vojnu. Lisa se mezitím snažila dohnat ztracené školní roky, vystudovala dálkově knihkupeckou školu v Lipsku.

„Vzali mě do cizojazyčného knihkupeckého nakladatelství Svoboda. Pak mě přeřadili do kulturního střediska Německé demokratické republiky. Já jsem nechtěla pracovat pro Němce, ale musela jsem,“ říká Lisa Míková.

Vidět svoje šaty

Vyprávění by právě teď mohlo skončit, ale jak tak Lisu poslouchám nějak mi to nedá a musím se zeptat, co se stalo s jejími návrhy z Rotterovy školy. „Za války byly u mojí přítelkyně a dodnes je mám u sebe. Já jsem nikdy nešla, k velkému žalu mojí matky. Párkrát něco ušila naše švadlena, ale jinak to moje kreslení skončilo v šuplíku,“ říká pětadevadesátiletá žena.

Možná je to úplně bláznivý nápad, ale za pokus to stojí. Třeba to někomu bude připadat stejně důležité jako mně. Splnit její dávný sen. Kostymérka Hana Soukupová neváhá ani vteřinu a do mého plánu se okamžitě nadchne. Ušila troje šaty podle návrhů paní Lisy, které jsme nafotili v prostředí Winternitzovy vily, již před válkou navrhl slavný architekt Adolf Loos. Fotografie a vyprávění svého příběhu Lisa Míková právě drží v ruce s vámi. A prohlíží si Lidové noviny, o kterých mi vždy říkala: „Četla jsem je před válkou a čtu je každý den.“

Talentedá návrhářka Lisa v roce 1941 (vlevo dole). Letos v lednu oslavila 95. narozeniny.

